PRIM'AWLA QORTI CIVILI
ONOR IMHALLEF ANNA FELICE
(SEDE KOSTITUZZJONALI)

Illum 04 ta' Ottubru, 2016

Rikors Kostituzzjonali Nru: 55/2015 AF

Claire Muscat f'isimha proprju u bhala kuratrici *ad litem* ta' Jake Muscat u fil-verbal tas-seduta tal-11 ta' Novembru 2015, il-Qorti laqghet it-talba u ordnat il-korrezzjoni fil-kunjom li jrid jaqra "Azzopardi"

vs

Direttur tar-Registru Pubbliku

L-Avukat Generali u

l-Ministru ghad-Djalogu Socjali, Affarijiet tal-Konsumatur u Libertajiet Civili

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ta' Claire Muscat f'isimha propju u bħala kuratriċi *ad litem* ta' binha minuri Jake Muscat, li permezz tiegħu wara li ġie premess illi:

L-esponenti zzewget lil Ramon Muscat fl-10 ta' Novembru 2002, liema zwieg eventwalment tfarrak irremedjabilment u konsegwentement l-esponenti sseparat minn mal-imsemmi Ramon Muscat fl-4 ta' Marzu tas-sena 2010, permezz ta' kuntratt ta' separazzjoni fl-atti tan-Nutar Dottor Rachel Mallia.

Sussegwentement l-esponenti u zewgha applikaw konguntivament ghax-xoljiment taz-zwieg, liema xoljiment gie hekk milqugh u dikjarat mill-Onorabbli Qorti Civili (Sezzjoni Familja) permezz ta' sentenza moghtija nhar it-18 ta' Lulju 2014.

Mas-separazzjoni taghha, u anke wara s-sentenza ta' divorzju precitata, l-esponenti ghazlet illi zzomm kunjoma mizzewga Muscat, u dan ghar-raguni primarja illi ma riedet taghti ebda lok ghal stigma socjali u taqlib emozzjonali lil binha minuri Jake Muscat.

L-esponenti illum tinsab f'relazzjoni stabbli u ghandha l-hsieb li terga' tizzewweg.

Meta l-esponenti marret sabiex tapplika ghall-pubblikazzjoni tat-tnidijiet taz-zwieg hija giet informata mid-Dipartiment tar-Registru Pubbliku li hija ma tistax zzomm kunjomha Muscat, u cioè kunjom l-ewwel zewg taghha, u konsegwentement ma kelliex ghazla ohra ghajr li tiehu kunjom ir-ragel futur taghha jew tibda proceduri sabiex tirreverti ghal kunjomha xbubita u zzomm dak il-kunjom.

Fl-umli fehma tal-esponenti dan jikkostitwixxi trattament diskriminatorju fil-konfront taghha u dan ghar-ragunijiet segwenti:-

a. Kieku l-esponenti kienet armla, hija kien ikollha l-jedd illi zzomm kunjom id-defunt zewgha, izda l-ligi, tramite l-Artikolu 4 tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta, ma jipprovdix ghall-istess f'kaz illi mara tkun divorzjata;

b. Kieku l-esponenti kellha tizzewweg ghall-ewwel darba hija kien ikollha l-ghazla sabiex izzomm kunjom xbubitha, izda dan lanqas huwa possibbli ghall-esponenti ghaliex biex

hija tirreverti ghal kunjom xbubitha, jkollha tirrikorri ghall-proceduri gudizzjarju u tinkorri bosta spejjez. Apparti dan, l-esponenti konxjament ghazlet illi zzomm kunjom l-ewwel ragel "Muscat", peress illi minn dan iz-zwieg kellhom wild kif premess;

c. Kieku l-esponenti ghazlet li tidhol f'unjoni civili, hekk kuntrattat skond l-Att dwar l-Unjonijiet Civili u abbazi tal-Artikolu 4(11) tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta, hija mhux biss kien ikollha l-jedd illi zzomm kunjomha Musat izda wkoll li zzid kunjom tas-sieheb taghha, jew li adirittura s-sieheb taghha jiehu kunjomha.

Ukoll u minghajr pregudizzju ghall-premess, l-istess trattament mill-intimat, jew min minnhom, fil-konfront tal-esponenti jikkostitwixxi indhil illecitu fil-hajja privata tal-esponenti u tal-familja taghha, u certament mhuwiex tali li huwa necessarju f'socjetà demokratika u ghall-interess pubbliku.

Fil-kumpless ta' dawn ic-cirkustanzi ghandu jirrizulta ksur lampanti tad-drittijiet fundamentali tal-esponenti hekk kontemplati fl-Artikolu 32 u 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 8 u 14 tal-Konvenzjoni Ewropeja ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u l-Artikolu 5 tas-Seba' Protokol tal-istess Konvenzjoni Ewropeja.

Intalbet din il-Qorti sabiex:

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi l-ligijiet vigenti, senjatament l-Artikolu 4 tal-Kodici Civili (Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta), hu inkonsistenti mad-dritt fundamentali tar-rikorrenti that l-Artikolu 32 u 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 8 u 14 tal-Konvenzjoni Ewropeja ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u l-Artikolu 5 tas-Seba' Protokol tal-istess Konvenzjoni Ewropeja.

2. Konsegwentement tiddikjara u tiddeciedi illi gew vjolati d-drittijiet tar-rikorrenti taht l-istess Artikolu 32 u 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 8 u 14 tal-Konvenzjoni Ewropeja ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem, u l-

Artikolu 5 tas-Seba’ Protokol tal-istess Konvenzjoni Ewropeja.

3. Taghti dawk ir-rimedji u direttivi opportuni sabiex id-drittijiet tal-esponenti jigu salvagwardjati fis-sens premess.

Bl-ispejjez kontra l-intimati li huma minn issa ingunti in subizzjoni.

Rat ir-risposta tal-intimati Direttur tar-Reġistru Pubbliku, Avukat Ġenerali u Ministru għad-Djalogu Soċjali, Affarijiet tal-Konsumatur u Libertajiet Ċivili li in forza tagħha ġie eċċepit illi:

In linea preliminari u minghajr pregudizzju ghas-suespost, in kwantu r-rikorrenti permezz tal-azzjoni odjerna qed jattakkaw l-Artikolu 4 tal-Kodici Civili (Kap 16) peress li qed jillanjaw li l-istess Artikolu allegatament qed jiksrilhom id-drittijiet fundamentali taghhom a tenur tal-Artikoli 32 u 45 tal-Kostituzzjoni u/jew l-Artikoli 8 u/jew 14 u/jew l-Artikolu 5 tas-Seba Protokol tal-Konvenzjoni Ewropeja, l-esponenti jirrilevaw li d-Direttur tar-Registru Pubbliku u l-Ministru ghad-Djalogu Socjali, Affarijiet tal-Konsumatur u Libertajiet Civili mhumiex il-legittimi kontraditturi ghall-azzjoni odjerna ai termini tal-Artikolu 181B tal-Kap 12.

In linea preliminari ukoll u minghajr pregudizzju, ir-rikorrenti Claire Muscat trid tipprova li ghandha l-*vires* li tintavola l-azzjoni odjerna *bhala kuratrici ad litem tal-minuri Jake Muscat*.

Subordinatament u minghajr pregudizzju ghas-suespost, fil-mertu l-esponenti intimati jopponu t-talbiet kif avvanzati fir-Rikors Promotur u jirrespingu l-allegazzjonijiet u l-pretensjonjiet tar-rikorrenti kif dedotti fir-Rikors Promotur bhala infondati fil-fatt u fid-dritt stante li ma sehh l-ebda ksur tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti *da parte* tal-intimati ai termini tal-Artikoli 32 u 45 tal-Kostituzzjoni u/jew l-Artikoli 8 u 14 u/jew l-Artikolu 5 tas-Seba Protokol tal-Konvenzjoni Ewropeja u dan ghar-ragunijiet segwenti li qed jigu elenkati minghajr pregudizzju ghal xulxin:

Fl-ewwel lok, l-esponenti jirrilevaw li c-cirkostanzi odjerni ma jipprezentaw l-ebda apparenza ta' ksur ghad-dritt ghar-rispett tal-hajja privata u/jew b'xi mod diskriminatorju fil-konfront tar-rikorrenti *da parte* tal-intimati; kif qed jigi allegat fir-Rikors in risposta;

Fit-tieni lok u minghajr pregudizzju, l-esponenti jeccepixxu li fi kwalunkwe kaz, l-Artikolu 32 ma jistax jigi invokat bil-mod kif ghamlu r-rikorrenti u fil-kawza odjerna ma jistax jinsab ksur tieghu stante li dan huwa biss introduzzjoni ghal-lista tad-drittijiet fundamentali. Fil-fatt, dan jidher car mill-Kostituzzjoni nnifisha fejn il-legislatur jipprovdi permezz tal-Artikolu 46(1) tal-Kostituzzjoni, li persuna li thoss li gie lez xi wiehed jew aktar mid-drittijiet fundamentali taghha kif stipulati fl-Artikoli 33 sa 45 tal-Kostituzzjoni ghandha tintavola kawza quddiem il-Prim Awla tal-Qorti Civil fil-Gurisdizzjoni Kostituzzjonali taghha. Ghalhekk it-talba tar-rikorrenti ghal dikjarazzjoni ta' lezjoni tad-drittijiet fundamentali taghhom a bazi tal-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni Ewropea hija insostenibbli;

Fit-tielet lok u minghajr pregudizzju, l-esponenti jirribattu li ghad li l-legislatur ried iqarreb kemm jista' jkun il-provvedimenti tal-Istitut tal-Unjoni Civili ma' dawk taz-Zwieg, effettivament ma jezisti ebda obbligu fuq livell ta' drittijiet fundamentali li l-imsemmija zewg Istituti ghandu jkollhom konsegwenzi identici f'kull cirkostanza. Ghalhekk, l-esponenti jirrilevaw li mhux minnu li c-cirkostanzi odjerni jikkostitwixxu diskriminazzjoni. Fil-fatt, jekk mara divorzjata taghzel li tikkontratta unjoni civili l-konsegwenzi fuq kunjomha jkunu diversi minn dawk li jsegwu f'kaz li taghzel li tikkontratta zwieg;

Fir-raba' lok u minghajr pregudizzju, l-esponenti jirribattu wkoll li effettivament l-Istat m'ghandu l-ebda obbligu li jirregola l-konsegwenzi ta' meta persuna tormol bl-istess mod identiku bhal fil-kaz tal-konsegwenzi ta' meta persuna mizzewga tiddivorzja u dan anke tenut kont tal-fatt li d-divorzju huwa Istitut li jipprovdi ghax-xoljiment taz-zwieg peress li z-zwieg ma jkunx jista' jibqa fis-sehh minhabba problemi bejn il-koppja, mentre meta persuna tormol din hija biss konsegwenza

tan-natura u mhux ta' problemi li jostakolaw iz-zwieg bejn il-koppja koncernata;

Fil-hames lok u minghajr pregudizzju, l-esponenti jissottomettu li m'hu xejn car minn fejn allegatament jirrizulta l-ksur tad-dritt fundamentali ghall-hajja privata u familjari u/jew diskriminatorja mill-fatt li r-rikorrenti Claire Mifsud jekk taghzel li tippubblika t-tniddijiet ghaz-zwieg ma' terza persuna ghandha l-ghazla *del resto* bhal kull persuna ohra f'cirkostanzi analogi, kif stipulat fl-Artikolu 4(1) tal-Kap 16 li maz-zwieg jew tiehu l-kunjom tar-ragel u anke tista zzid kunjom xbubitha jew minflok tista taghzel li tirreverti ghal kunjom xbubita; filwaqt li l-ulied taz-zwieg jiehdu kunjom missierhom, li warajh jistghu jziedu, kunjom xbubit ommhom u dan ai termini tal-Artikolu 4(3) tal-Kap 16;

Fis-sitt lok u minghajr pregudizzju, jekk din l-Onorabbli Qorti tasal biex tikkonkludi li l-Artikolu 4 tal-Kodici Civili qed b'xi mod jinterferixxi mad-drittijiet fundamentali kif protetti taht l-Artikolu 8(1) tal-Konvenzjoni Ewropea, l-esponenti jeccepixxu li fi kwalunkwe kaz din l-interferenza hija gustifikata taht l-Artikolu 8(2) tal-istess Konvenzjoni li jippermetti latitudni wiesgha lill-Istat sabiex jillegisla bil-ghan li jipprotegi l-ahjar interessi tal-Istitut tal-familja;

Fis-seba' lok u minghajr pregudizzju ukoll ghas-suespost, in kwantu ghall-allegazzjoni dwar il-ksur tal-Artikolu 5 tas-Seba Protoll tal-Konvenzjoni Ewropeja u cioè id-dritt tal-ugwaljanza bejn il-konjugi fid-drittijiet u r-responsabbilitajiet rispettivi taghhom fir-relazzjonijiet taghhom ma' uliedhom, huwa car li c-cirkostanzi odjerni lanqas ma jirrapprezentaw ksur tal-imsemmi Artikolu; kif qed jigi allegat fir-Rikors Promotur;

Ghalhekk huwa car li m'hemm l-ebda ksur tal-Artikoli 32 u/jew 45 tal-Kostituzzjoni u/jew l-Artikoli 8 u 14 u/jew l-Artikolu 5 tas-Seba Protokol tal-Konvenzjoni Ewropeja dwar id-Drittijiet Fundamentali tal-Bniedem fil-konfront tar-rikorrenti fil-kaz odjern;

Inoltre ghar-ragunijiet fuq esposti, *dato ma non concesso* li din l-Onorabbli Qorti jidrilha li kien hemm xi ksur, fic-cirkostanzi

odjerni fl-umli fehma tal-esponenti dikjarazzjoni ta' ksur ghandha tkun sufficjenti;

Salv eccezzjonijiet ulterjuri jekk ikun il-kaz.

Ghaldaqstant, l-esponenti jitolbu bir-rispett li din l-Onorabbli Qorti joghgobha tichad it-talbiet tar-rikorrenti kif dedotti fir-Rikors Promotur bhala infondati fil-fatt u fid-dritt, bl-ispejjez kontra r-rikorrenti.

Rat li l-kawża tħalliet għas-sentenza dwar l-ewwel eċċezzjoni preliminari tal-intimati.

Rat in-noti ta' sottomissjonijiet tal-partijiet.

Rat l-atti kollha.

Ikkunsidrat illi permezz ta' dawn il-proċeduri r-rikorrenti qiegħda titlob lil din il-Qorti ssib illi l-Artikolu 4 tal-Kodiċi Ċivili huwa inkonsistenti mad-drittijiet fundamentali tagħha taħt l-artikoli 32 u 45 tal-Kostituzzjoni u l-Artikoli 8 u 14 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem u l-Artikolu 5 tas-Seba' Protokoll tal-istess Konvenzjoni kif ukoll illi seħħet vjolazzjoni tad-drittijiet fundamentali tagħha taħt l-artikoli msemmija. Qiegħed jiġi mitlub ukoll illi l-Qorti tagħti dawk ir-rimedji u direttivi opportuni sabiex id-drittijiet tar-rikorrenti jiġu salvagwardjati.

Jirriżulta li r-rikorrenti qiegħda tilmenta mill-fatt illi hija ma kellhiex il-jedd skont il-liġi żżomm kunjom l-ewwel żewġ tagħha li minnu hija divorzjata meta ġiet biex tikkontratta t-tieni żwieġ tagħha.

Permezz tal-ewwel eċċezzjoni preliminari tagħhom l-intimati laqgħu għat-talbiet attriċi billi eċċepew illi d-Direttur u Ministru intimati mhumiex il-liġittimi kontraditturi għat-talbiet attriċi.

Skont il-provedimenti rilevanti tal-artikolu 181B tal-Kodiċi ta' Organiżżazzjoni u Proċedura Ċivili:

"(1) Il-Gvern għandu jkun rappreżentat fl-atti u fl-azzjonijiet ġudizzjarji mill-kap tad-dipartiment tal-gvern li jkun inkarigat fil-materja in kwistjoni"

u

"(2) L-Avukat Ġenerali jirrappreżenta lill-Gvern f'dawk l-atti u l-azzjonijiet ġudizzjarji li minħabba n-natura tat-talba ma jkunux jistgħu jiġu diretti kontra xi wieħed jew aktar mill-kapijiet tad-dipartimenti l-oħra tal-Gvern."

Huwa stabbilit fil-ġurisprudenza li l-Avukat Ġenerali huwa leġittimu kontradittur f'każi ta' impunjazzjoni ta' liġijiet (Glenn Bedingfield vs Kummissarju tal-Pulizija et, deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fil-31 ta' Lulju 2000 u Anthony Aquilina vs Repubblika ta' Malta et, deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fl-24 ta' Ġunju 2011).

Fir-rigward tal-Ministru għad-Djalogu Soċjali, Affarijiet tal-Konsumatur u Libertajiet Ċivili, il-Qorti hija tal-fehma li l-intimati għandhom raġun fl-eċċezzjoni tagħhom illi mhuwiex il-leġittimu kontradittur għat talbiet attriċi. Il-Ministru kkonċernat jista' jerfa' responsabbilità politika għal dak li ġie leġislat iżda f'dan il-każ, il-Qorti ma tqisx illi huwa leġittimu kontradittur għat-talbiet attriċi. Fis-sentenza fl-ismijiet Joseph Abela vs Onor. Prim Ministru et, deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fis-7 ta' Diċembru 1990, ingħad hekk:

"F'kawżi ta' natura kostituzzjonali bbażati fuq id-drittijiet fundamentali, il-leġittimi kontradittturi ta' dawk l-azzjonijiet jinqasmu fi tliet kategoriji. L-ewwel kategorija tikkomprendi dawk li huwa allegat li huma, direttament jew indirittament, responsabbli għall-kummissjoni jew omissjoni ta' xi fatt li jikser xi dritt fundamentali protett mil-liġi. Fit-tieni kategorija huma dawk li għall-omissjonijiet jew kummissjonijiet tal-persuni tal-ewwel kategorija jistgħu jkunu responsabbli biex jagħtu jew jiffornixxu r-rimedji li s-sentenza, li takkolji llament tal-ksur ta' dritt fundamentali, tissanzjona. It-tielet kategorija mbagħad hemm dawk il-partijiet kollha li jkunu in kawża

> *meta l-kwistjoni kostituzzjonali tinqala' fuq jew waqt xi proċedura ġudizzjarja*."

Minkejja li dawn il-kategoriji mhumiex neċessarjament eżawrjenti u ma jistgħux jitqiesu li jeskludu kategoriji oħra (Partit Nazzjonalista et vs Kummissjoni Elettorali et, deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fid-29 ta' Mejju 2015), fil-fehma tal-Qorti, il-Ministru intimat ma jinkwadra f'ebda kategorija ta' leġittimu kontradittur fil-kawża odjerna. Is-sub artikolu (2) tal-Kap. 12 imsemmi jgħid illi l-Avukat Ġenerali għandu jirrappreżenta l-Gvern fejn minħabba n-natura tat-talba din ma tkunx tista tiġi diretta lejn kap ta' Dipartiment. Kif diġà ngħad, l-Avukat Ġenerali ċertament huwa leġittimu kontradittur in kwantu li f'dawn il-proċeduri qegħdin jiġu attakkati l-provedimenti tal-Kodiċi Ċivili iżda dan ma jfissirx neċessarjament illi għandu jiġi mħarrek ukoll il-Ministru sabiex jirrispondi għat-talbiet attriċi f'kawża ta' din in-natura. Għaldaqstant il-Ministru intimat għandu jiġi liberat mill-osservanza tal-ġudizzju.

Iżda però, fil-fehma tal-Qorti, mhux l-istess jista' jingħad għad-Direttur intimat. Ir-rikorrenti fis-sottomissjonijiet tagħha tagħmel riferenza għas-sentenza tal-Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet Grace Sacco vs Onorevoli Prim Ministru et, deċiża fis-17 ta' Settembru 2003 fejn ingħad hekk:

> *"L-Artikolu 181B(1) tal-Kap. 12 jipprovdi li l-Gvern għandu jkun rappreżentat fl-atti u fl-azzjonijiet ġudizzjarji mill-kap tad-dipartiment tal-Gvern li jkun inkarigat fil-materja in kwistjoni. Dan l-artikolu ma jeħtieġx li l-kap tad-dipartiment in kwistjoni jkun ħa xi deċiżjoni fil-materja iżda biss li l-kap tad-dipartiment ikun inkarigat fil-materja in kwistjoni."*

Mhuwiex kontestat illi d-direttur intimat huwa inkarigat fil-materja in kwistjoni. Id-deċiżjoni finali ta' din il-Qorti tista' taffettwa l-operat tad-Direttur imħarrek u għaldaqstant għandu jibqa' parti f'dawn il-proċeduri anke għall-finijiet ta' integrità tal-ġudizzju. B'żieda ma dan, id-Direttur għandu jkun parti f'din il-proċedura f'każ illi l-Qorti tilqa' t-talbiet tar-rikorrenti u tagħti rimedji konsistenti f'ordnijiet diretti lejh.

Għaldaqstant il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi billi tilqa' l-ewwel eċċezzjoni tal-intimati limitatament billi tiddikjara li l-Ministru għad-Djalogu Soċjali, Affarijiet tal-Konsumatur u Liberatijiet Ċivili mhuwiex il-leġittimu kontradittur tar-rikorrenti u għalhekk tilliberah mill-osservanza tal-ġudizzju.

Il-Qorti tordna l-prosegwiment tal-kawża fil-konfront tal-intimati l-oħra.

L-ispejjeż jibqghu riżervati għall-ġudizzju finali.

IMHALLEF

DEP/REG